

Верещака Богдана Андріївна,
студентка Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Єремєєва Ірина Анатоліївна,
кандидат історичних наук,
доцент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІНУ СТАТУСУ ДЕРЖАВИ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Глобалізація сучасної системи міжнародних відносин, її відкритість, поява нових міжнародних акторів і підвищення їх впливу на світові процеси актуалізує проблеми втрати державою статусу основного актора міжнародних відносин.

Термін «актор» походить з латинської мови й дослівно перекладається як «той, хто діє». Сучасне тлумачення цього поняття має такий вигляд: актор міжнародних відносин – це активний учасник (колективний чи індивідуальний) міжнародних відносин та світової політики, економіки, соціально-культурної сфери, який, завдяки наявності у його розпорядженні ресурсів та можливостей їх ефективно використовувати, володіє здатністю самостійно, відповідно до власного розуміння своїх інтересів, приймати рішення і реалізувати стратегію, яка здійснює істотний та тривалий вплив на міжнародну систему, який визнається у якості такого іншими учасниками та береться ними до уваги при прийнятті власних рішень [1].

Декілька століть поспіль (XVII–XX) для міжнародних відносин фундаментальною рисою була наявність єдиного актора – суверенної держави. Тільки в другій половині XX ст. стали набирати силу інші міжнародні актори: транснаціональні корпорації (ТНК), політичні партії та рухи, міжнародні організації декількох видів (міжурядові та неурядові, регіональні та субрегіональні), національні та етнічні рухи, релігійні та гуманітарні організації, політики та видатні особи, мегаполіси, тощо.

Існує велика кількість класифікацій міжнародних акторів, однією з найбільш вдалих, на думку вчених, є класифікація за сферою діяльності різних суспільних груп, які входять до структурного складу акторів міжнародних відносин. Будь-яка суспільна група, виступаючи на міжнародній арені має конкретну ціль, власні інтереси, які вона буде реалізовувати в одній зі сфер людської діяльності.

Першою і провідною групою за цією класифікацією є економічна група – об'єднання громадян, що утворюються, задля здійснення господарської діяльності у виробничій і невиробничій сферах. Прикладом такої групи є транснаціональна корпорація (ТНК – глобальна організація, що має свої філії

у багатьох країнах, тоді як центр її управління знаходиться в одній із них). Центральним інтересом її учасників є отримання високих прибутків завдяки співпраці з зовнішніми партнерами, а не з внутрішніми. Міжнародно-економічний вплив ТНК визначається глобальністю їх діяльності, контролем над стратегічно важливими сферами міжнародних відносин у різних країнах – фінансами, ресурсами, робочою силою, технологіями, постачанням готової продукції. Політичний вплив ТНК визначається у побудові з державами – партнерами політики відкритих дверей і в апелюванні до них у разі ускладнення діяльності філіалів ТНК на їх території [2].

Другою є політична група, яка становить собою об'єднання громадян, основною ціллю яких є вплив на владні структури. Прикладом політичної групи є політичні партії, рухи або угруповання, які створюються громадянами, задля відстоювання колективного інтересу на внутрішньодержавному або зовнішньодержавному рівнях. У міжнародні відносини входять з власною програмою, часто впливають на міжнародну політику за посередництвом уряду, вимагаючи від нього політичних рішень, які відповідають партійним напрямкам. Спростувати важливість політичної партії як досить важливого міжнародного актора буде помилкою, адже саме від них залежить зовнішньополітична орієнтація держави.

Терористичні організації та антидержавні рухи також є політичними акторами, адже вони мають чіткі політичні інтереси, які хочуть реалізувати шляхом насильства, зброї і терору. Поняття «терор» є багатограним, тому має не одне пояснення. У Міжнародному кодексі про мир і безпеку населення терористичний акт визначається як дії спрямовані на: 1) убивство або завдання важких тілесних ушкоджень чи втрату свободи глави держави, його представників, членів родини, осіб, що виконують політичні функції; 2) знищення або пошкодження публічного майна, загрозу життю членів суспільства, створення атмосфери страху, а також дозвіл чи сприяння виробництву зброї, боєприпасів та інших небезпечних субстанцій і передавання їх особам, що вчиняють перелічені злочини. Основними елементом терору також виступають політичні мотиви. Досить поширеним поняттям сучасності є міжнародний тероризм, основними ознаками якого є: здійснення терористичних дій на території більш однієї держави, або однієї (якщо частина приготувань здійснена в іншій державі); планування і контроль над злочином відбувається на території іншої держави; здійснення злочину в одній державі, але міжнародною терористичною групою; злочин, здійснений в одній державі, але його наслідки спричинили негативну реакцію інших держав. Діяльність подібних незаконних організацій є досить тісною, збитковою і несприятливою для політичних відносин між державами [1].

У теорії міжнародних відносин також сформувалися два напрямки: реалістичний та ідеалістичний, які мають відповідно дві протилежні думки щодо ролі, яку відіграють міжнародних організацій у міжнародних відносинах. Реалісти ставлять державу і її зовнішню політику на перше місце, а міжнародно-

дні організації, у свою чергу, переносяться на друге місце, як відмінне знаряддя для досягнення мети держави. На думку ідеалістів, міжнародні організації є не лише провідними акторами на міжнародній арені, але ще акторами, дещо переважаючими над державами. Хоч ці два твердження є протилежними, але вони безпомилково показують реальність сучасних міжнародних відносин [2].

На думку видатного американського політолога Р. Когейна, з появою недержавних акторів міжнародних відносин, держави почали втрачати деякі свої основні функції у різноманітних сферах (економічній, військовій, культурній, політичній, тощо). Прикладами можуть послугувати підтримка миру чи врегулювання конфліктів на міжнаціональному рівні Північноатлантичним альянсом (НАТО) або ж стабілізація курсу валют і запобігання їх знеціненню Міжнародним Валютним Фондом (МВФ).

Отже, тенденції до глобалізації міжнародних відносин, їх відкритість до впровадження діяльності нових і підвищення впливу старих акторів ставить під сумнів статус держави як основного актора міжнародних відносин, адже нові актори міжнародних відносин забирають на себе частину основних функцій у різних сферах, реалізацією яких раніше займалася виключно держава. Таким чином, вплив цих міжнародних акторів на світові політичні процеси стає все більш масштабним.

Бібліографічні посилання:

1. Ковальський В.С. Україна в міжнародно-правових відносинах / В. С. Ковальський. Київ: Юрінком, 1995. 176 с.
2. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Львів: Знання, 2011. 408 с.
3. Цыганков П. А. Теория международных отношений / П. А. Цыганков. Москва: Гардарики, 2003. 590 с.

Виноградов Геннадій Миколайович,
кандидат історичних наук,
доцент Дніпровського гуманітарного університету

**СЕРЕДНЬОВІЧНА ХРИСТИЯНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ:
КРИТЕРІЇ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ,
ДИНАСТИЧНОЇ Й РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕГІТИМНОСТІ**

Насамперед відзначимо, що на сьогодні все більш переконливо звучить в історичній науці в цілому і в медієвістиці зокрема думка стосовно такої, поза сумнівом, унікальної риси середньовічної християнської цивілізації, як її поступове більш-менш вдале створення зусиллями духовної і світської еліти згідно певної теоретичної моделі. Остання, згідно світоглядних й інтелектуальних вимог пізньоантичної і ранньохристиянської доби,